

In Memoriam

В ПАМЕТ НА ПРОФ. ЕЛЕНА ХАДЖИЕВА

Рени Манова*Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

Професор д-р Елена Хаджиева (1957 – 2020) бе дългогодишен преподавател във Факултета по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски“, ръководител на катедра „Български език като чужд“ два мандата (2005 – 2013) и трети – от 2017 г.

Завършила е специалността „Българска филология“ във Факултета по славянски филологии през 1979 г. с втора специалност „Педагогика“. Започва работа към Катедрата по български език (ФСлФ) като хоноруван асистент за периода 1981 – 1986 г., когато печели конкурс за редовен асистент към Катедрата. През 1987 г. е изпратена като лектор по български език в Московския университет „М. В. Ломоносов“. След завръщането си от лектората през 1991 г. става член на Катедра по български език като чужд. От 1991 г. е старши асистент, а от 1993 г. – главен асистент. През 1995 г. защитава дисертация на тема „Интерференцията между сродни езици в психолингвистичен аспект“, от 2005 г. е доцент по сравнителен синтаксис и ръководител на катедра „Български език като чужд“, а от 2015 г. е професор по приложна лингвистика.

Професор Хаджиева работеше с любовословски плам, за да направи пълноценна срещата на чуждестранните студенти с българския език и с българската култура.

Трудовете на професор Хаджиева в полето на приложната лингвистика са свидетелство за неуморен труд, усърдие и всеотдайност. Елена Хаджиева е автор на 6 монографии, 5 студии, над 40 статии, 30 учебници и учебни книги.

Научните интереси на авторката бяха разнообразни: в областта на езиковата интерференция, на добрите практики в чуждоезиковото обучение, на успешния межкултурен диалог.

Акцент в изследванията си професор Хаджиева положи върху конституи-

рането и развоя на приложната лингвистика като интердисциплинарно поле, чиято основа е усвояването на езика.

От изключителна полза за чужденците, изучаващи български език, са учебниците и учебните книги, създадени под нейно ръководство. Трябва да се изтъкне, че професор Хаджиева умееше да изработва иновативна концепция при съставянето на помагалата, както и да привлича изтъкнати наши и чуждестранни учени, като ги кани в авторските колективи.

Професор Хаджиева подпомагаше със съвети и наставления целия колектив на катедра „Български език като чужд“ – главни асистенти и докторанти. Грижеше се за кариерното развитие на младите учени, както и за качествената подготовка на магистрантите от МП „Език и културно пространство (приложна лингвистика – български език като чужд)“.

Катедрата по български език като чужд, в лицето на проф. Хаджиева, разполагаше с подготвен експерт по чуждоезиково обучение и всеотдаен учен с иновативни методически идеи и техники на преподаване.

Изследванията по приложна лингвистика, които професор Хаджиева завеща на своите следовници, могат да бъдат групирани в следните тематични ядра: етикетните единици в обучението по български език като чужд; фразеологизмите в обучението по български език като чужд; анализ на грешките в обучителния процес; иновативни практики при преподаването на българския език като чужд; ролята на превода в обучението по български език като чужд; межкултурното общуване и лингвокултурните различия.

Професор Хаджиева беше изключителен професионалист, прецизен ръководител, обичан преподавател.

Някой беше казал, че животът има смисъл само тогава, когато пишем и когато творим слово. Всъщност целият ни живот придобива смисъл единствено и само когато пишем, четем и същевременно се докосваме до новите светове. Защото прогледналите очи са знаещите очи на духовно извисените!

Професор Хаджиева носеше озаряващата искрица на Словото у себе си и даряваше щедро на всички нас обич, подкрепа и вяра в светлината на науката!

IN MEMORY OF PROF. ELENA HADZHIEVA

✉ **Dr. Reni Manova**

Faculty of Slavonic Studies

University of Sofia

Sofia, Bulgaria

E-mail: r_manova@slav.uni-sofia.bg

Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

МНОГООБРАЗНИТЕ АСПЕКТИ НА ЕЗИКОВАТА КОМПЛЕКСНОСТ

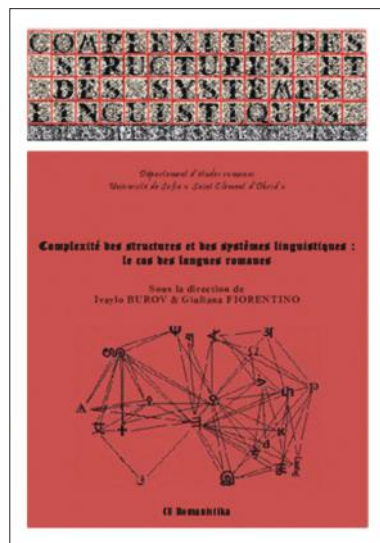
*Complexité des structures et des systèmes linguistiques :
le cas des langues romanes.* Sous la direction
de Ivaylo Burov & Giuliana Fiorentino. Sofia: CU Romanistika, 2019.

Силвия Ботева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Статиите, включени в настоящия сборник, представят основната част от докладите, изнесени на международната конференция *Комплексност на езиковите системи и структури: поглед към романските езици*. Форумът, състоял се на 24 и 25 ноември 2018 г. и организиран от катедра „Романистика“ в СУ „Св. Климент Охридски“, бе посветен на осемдесетата годишнина от рождението на професор Красимир Манчев (1938 – 1997) – забележителен езиковед с широко международно признание.

В увода Ивайло Буров прави просторно изложение, посветено на понятието *езикова комплексност*. Критическото тълкуване от страна на Буров на доста цитираната и от участници в конференцията опозиция относителна комплексност vs. абсолютна комплексност води до по-продуктивната опозиция глобална комплексност vs. локална комплексност. Логично се стига до констатацията, че езиковата комплексност не е статична и неизменна, а динамична и исторически променяща се, което произтича от динамично-еволютивната природа на езиците. В последната част на увода авторът застава зад тезата за съществуването на различни видове комплексност – теза, която е в основата на теорията за комплексните системи. В светлината на тази теория комплексността се разглежда като „интеракционистка“, като произтичаща от взаимодействието между системи без строго фиксирани граници, което позволява установяването на разнородни връзки и отношения между тях. Ивайло Буров

защитава тази гледна точка и във включената в първата част на сборника статия, посветена на комплексността на фонемите и фонемните системи; фокусирайки се върху понятието *признак* във фонологията, той отхвърля принципа на бинарните опозиции за сметка на скаларната интерпретация.

В първата част на сборника, озаглавена *Complexité des systèmes linguistiques: théories, métriques, stéréotypes*, фигурират доста разнопосочни по обекта си на изследване статии. Интересни ракурси откроява Джулиана Фиорентино, която сравнява три езика, определени като прости – два естествени (индонезийски и креолски) и изкуствено създадения есперанто. Разкривайки спецификата на тези езици, авторката посочва, че идеята за комплексност трябва да се възприема като оперативен подход, без да се абсолютизира и генерализира. Комплексността би следвало да се обвързва с отделни сфери и явления, разглеждани предимно в диахронен план. Работата на Елвио Чечи е своеобразно продължение на горната проблематика. Авторът счита, че езиците са в постоянен процес на преминаване от хаос към простота. Той определя като консервативни онези структури на езика, които вътре в системата създават ред от хаоса като се самоорганизируют. Твърдението за опростяването на езиците влиза в разрез с теорията за комплексните системи в информатиката, според която посоката на развитие е към усложняване. Пряко отношение към новите технологии и средствата за общуване в интернет има статията на Диана Върголова върху мултимодалния език, който се дефинира като съвместното функциониране на системи от различен порядък – език, образ, звук. Изследването откроява съществени отлики между мултимодалния език на блоговете и този на платформите за споделяне.

Като цяло, статиите, включени в първата част, се отличават със своята плуридисциплинарна насоченост. Показателно в това отношение е проучването на Жан Лео Леонар, който обвързва комплексността с геолингвистиката. Количественото и качествено изследване на определени неиндоевропейски езици и на гало-романски говори позволява, по думите на автора, много по-широк поглед върху езиковите и извънезикови взаимодействия в пространството и времето, разкрива динамиката на диалекталните системи. Социолингвистичен е погледът на Ален Вио върху някои миноритарни езици във Франция. Откроявайки различни социални, политически, културни параметри, които предопределят развитието им, авторът асоциира комплексността с въпроса за тяхната стандартизация, а също и с тенденции към опростяване и диверсификация.

Втората част – *Complexité des structures linguistiques: aspects syntaxiques et sémantiques*, започва със статията на Олга Галатану, която разглежда концептуализацията на *признанието* във френски, испански и румънски. Авторката представя илокутивния акт на признанието чрез инструментариума на предлаганата от нея теория, определена като Семантика на вербалното взаимо-

действие, която обединява прагматичния анализ със семантико-синтактичния анализ на дискурсивни маркери с илокутивна сила. Този модел се прилага при изследването на съответните глаголи в трите езика. В работата си, посветена на думата *limite* във френски, Дан Тан До-Юренвил прави пряка връзка между транскатегориалността и комплексния характер на езика. Транскатегориалността, тоест полифункционалната същност на езиковите единици, е универсална по своята природа и често обуславя прояви на езикова комплексност. Макар тълкуванията на *limite* като прагмата да се нуждаят от по-задълбочена обосновка, статията предлага обещаващи посоки за разсъждения върху универсалността, транскатегориалността и комплексността. Проблемът за транскатегориалността имплицитно присъства и в статията на Маргарита Руски, посветена на един специфичен тип полилексикални структури във френски, включващи конструкцията *se voir + infinitif*. М. Руски разглежда комплексния характер на тези структури от синтактична, семантична и прагматична гледна точка, като се опира на корпус, представящ емпирични данни от дебати в Европейския парламент.

Вече бе посочено, че темата за езиковата комплексност е релевантна не само в синхронен, но и в диахронен план. Добър пример в този смисъл дава изследването на Даниела Капен върху синтактичните маркери *que* и *se que*, въвеждащи допълнителни подчинени изречения в средновековния френски. Д. Капен стига до извода за транскатегоризацията на *se*, за изменение и разширение на синтактичните му функции, което е белег за определена степен на синтактична комплексност.

Две от проучванията във втората част са със съпоставителен характер. Първото, с автори Ива Новакова и Дърк Сийпман, третира въпроси, отнасящи се за семантичната комплексност на два вида конструкции в английски от типа *jerk awake* и *nod his agreement*. Подробно описаните работни корпуси впечатляват с обема си и валидират направените наблюдения и коментари както за конкретния обект на изследване в английски, така и за съпоставката с френския език. Интересна е работата на Васил Мостров, посветена на *Tough* конструкциите във френски и български. До момента тези конструкции не са били обект на специално изследване за българския език. В началото на статията авторът посочва, че са налице „фрапиращи прилики“ по отношение на комплексния характер на връзките между конституентите на конструкцията в двата езика. Приложеният синтактичен и семантичен анализ акцентира и върху някои очевидни отлики – най-съществената засяга статута на елемента след *Tough*, отбелязват се и рестрикции по оста одушевеност – неодушевеност на субекта.

Последната част на сборника е озаглавена *Complexité et difficulté du passage d'une langue à une autre: aspects morphologiques*. Заглавието подсказва за често правената аналогия между комплексност и трудност. Що се отнася до

уточнението „морфологични аспекти“, то е доста относително. В тази част фигурират три статии. Прекалено общото заглавие на първата (*Complexité des textes littéraires français ...*) въвежда в разработка върху употребата на минали глаголни времена в един разказ на Мопасан в оригинал и в превода му на английски и сърбохърватски. Тъй като става дума за употреби, превес в проучването с автор Мария Дулович имат семантиката на съответните времена и контекстуалните индикатори. Останалите две статии са с дидактична насоченост. Силвия Адлер и Изабел Дотан разглеждат проблемите при осмислянето и употребата на опозицията *passé composé / imparfait* от студенти с роден език иврит и посочват възможни пътища за преодоляването им. Прави впечатление, че тази опозиция се разглежда единствено като аспектвална. Що се отнася до термина *морфологичен*, на места употребата му не е съвсем прецизна. По принцип този термин се обвързва с различните градивни елементи на отделната дума. Но сложните времена представляват глаголни синтагми, съчетания от поне две глаголни форми, затова много по-логично е да се говори за морфосинтактични конструкции. А в своята работа Кириакос Форакис се спира на трудностите при усвояването на синтетичен език какъвто е френският от студенти с роден език гръцки, който е аналитичен език. В центъра на проучването е анализ на междинния език на селектирани групи обучаеми с оглед на определени употреби на *de* в рамките на номинални словосъчетания.

В заключение можем да обобщим, че темата за комплексността е необятна и неизчерпаема, така както необятен е и обектът, с който тя се съотнася – езикът. В науките за езика няма зашеметяващи революционни открития; има големи и по-малки крачки, които разкриват неговата същност и разширяват хоризонта на човешкото познание. Всяка от статиите, включени в представения сборник, е стъпка в тази посока.

THE VARIOUS ASPECTS OF THE LINGUISTIC COMPLEXITY

✉ **Prof. Dr. Silvia Boteva**
Sofia University
Sofia, Bulgaria
E-mail: sboteva@uni-sofia.bg